

KEYS. Maktabdagi chiqindilarni saralash va qayta ishlash muammosi

Maktab hududida kunlik 40-50 kg maishiy chiqindi hosil bo'lishi zamonaviy ta'lim muassasalari oldida turgan eng dolzarb ekologik muammolardan biridir. Bu chiqindilar asosan plastmassa mahsulotlari (suv idishlari, paketlar), qog'oz materiallar (daftar varoqlari, gazetalar, karton qutilari) va oziq-ovqat qoldiqlaridan (non parchalari, meva po'choqlari) iborat.

Plastmassa chiqindilar

Suv butilkalari, paketlar va boshqa plastmassa buyumlar aralash holda tashlanishi natijasida qayta ishlashga yaroqsiz holga keladi. Bu materiallar tabiatda 450 yilgacha parchalanmasdan qoladi.

Qog'oz chiqindilar

Daftar varoqlari, gazetalar va karton materiallar boshqa chiqindilar bilan aralashib, chirish jarayonida zararli gazlar ajratib chiqaradi va qayta ishlash imkoniyatini yo'qotadi.

Oziq-ovqat qoldiqlari

Tushlikdan qolgan non, meva po'choqlari va boshqa organik chiqindilar to'g'ri utilizatsiya qilinmaganda metan gazi chiqarib, iqlim o'zgarishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

BMT ma'lumotlariga ko'ra, dunyoda ishlab chiqariladigan plastmassaning atigi 9% i qayta ishlanadi, qolganlari poligonlarda yoki ochiq maydonlarda yillar davomida parchalanmasdan yotadi.

Hozirgi vaziyatda barcha chiqindilar aralash holda tashlanishi maktab atrofidagi sanitariya holatini yomonlashtiradi va o'quvchilarning sog'ligiga bevosita xavf tug'diradi. Chiqindilarni saralash va qayta ishlash tizimini yo'lga qo'yish nafaqat ekologik, balki iqtisodiy jihatdan ham samarali yechim hisoblanadi.

Muhokama va tahlil savollari

Ekologik va iqtisodiy oqibatlar tahlili

1. Agar chiqindilar saralanmasa, maktab va atrof-muhitda qanday ekologik va iqtisodiy oqibatlar yuzaga kelishini tahlil qiling. Qaysi oqibatlarni eng xavfli deb baholaysiz va nima uchun?

- Tuproq va suv manbalarining ifloslanishi
- Havo sifatining yomonlashishi
- Chiqindilarni tozalash xarajatlarining ortishi
- o'quvchilar sog'lig'iga ta'sir

Ijtimoiy va ekologik samaradorlik

2. Bir tonna qog'ozni qayta ishlash orqali 17 ta daraxt saqlab qolish mumkinligi haqidagi faktni hisobga olib, chiqindilarni saralashning ijtimoiy va ekologik samaradorligini solishtirib baholang.

- Daraxtlarni saqlash va o'rmonzorlarni himoya qilish
- Karbonat angidrid miqdorini kamaytirish
- O'quvchilarda ekologik ongni shakllantirish
- Resurslardan oqilona foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirish

Innovatsion loyiha ishlab chiqish

3. Agar siz maktabda ekologik loyiha rahbari bo'lsangiz, chiqindilarni 30% ga kamaytirish uchun qanday innovatsion tashabbuslarni ishlab chiqardingiz? Loyihangizni amaliy bosqichlari va kutilayotgan natijalar bilan yarating.

Tizimli o'zgarishlarni baholash

3. Chiqindilarni qayta ishlash tizimi yo'lga qo'yilganda maktabda yuzaga keladigan o'zgarishlarni (ekologik, iqtisodiy, ijtimoiy) tahlil qiling va ularni muhimlik darajasiga ko'ra reytinglab baholang.

Ushbu keyslar maktab jamoasida ekologik ong va mas'uliyat hissini shakllantirish, chiqindilar bilan ishlashning zamonaviy usullarini o'rganish hamda amaliy yechimlar ishlab chiqish uchun mo'ljallangan. Har bir savol o'quvchilar, o'qituvchilar va ota-onalarning birgalikdagi faoliyati orqali maktabni ekologik toza muhitga aylantirish imkoniyatlarini ochib beradi.

-
- Bu muhokama savollari orqali maktab jamoasi chiqindilarni saralash va qayta ishlash bo'yicha kompleks yondashuv ishlab chiqishi, ekologik ta'limni amaliy loyihalar bilan boyitishi mumkin.

“Chiqindilarni saralash va qayta ishlash” keys savollarini baholash mezonlari

Mezon	A’lo (3 ball)	Yaxshi (2 ball)	Qoniqarli (1 ball)
Tahliliy yondashuv (1-savol)	O‘quvchi chiqindilarni saralamaslik oqibatlarini ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan chuqur tahlil qiladi, dalillar va faktlar bilan asoslaydi.	Oqibatlarni 2 ta asosiy nuqtada (ekologik va iqtisodiy) tahlil qiladi, qisman dalil keltiradi.	Faqat umumiy fikr bildiradi, dalil va faktlar yo‘q.
Baholash va solishtirish (1-, 3-savol)	O‘quvchi muqobil yechimlarni solishtiradi, oqibatlarni ustuvorlik darajasiga ko‘ra reytinglaydi, tanlovini asoslaydi.	Oqibatlarni yoki yechimlarni sanab o‘tadi, lekin ustuvorlikni chuqur baholamaydi.	Faqat umumiy baho beradi, dalilsiz.
Ijodkorlik va yangilik (2-, 3-savol)	O‘quvchi innovatsion tashabbus yoki kelajak ssenariysini yaratadi, aniq va ijodkor g‘oyalar beradi.	Tashabbus yoki ssenariy qisman ijodiy, lekin oddiy yechimlar bilan cheklanadi.	Juda oddiy, umumiy g‘oya beradi, ijodiylik ko‘rinmaydi.
Amaliylik (2-savol)	Loyiha bosqichlari, resurslari va natijalari aniq ko‘rsatilgan, maktab sharoitida amalga oshirish mumkin.	Loyiha qisman aniq, amaliy jihatlari yetarlicha yoritilmagan.	Faqat umumiy g‘oya, amaliyotga tatbiq qilish qiyin.
Muloqot va taqdimot	Javob tartibli, tushunarli, dalillar va misollar bilan boyitilgan.	Javob o‘rtacha tartibda, dalillar kam.	Javob chalkash yoki juda qisqa, asoslar yetarli emas.